

AE. PIOVESAN

**Quaenam Phaedri fabulae ad pueros
educandos aptiores videantur**

PALAESTRALATINA
trimestres Latinitatis commentarii
N. 212 - M. Decembri - A. MCMLXX
San Antonio M. Claret, 9
CAESARAUGUSTAE

QUAENAM PHAEDRI FABULAE AD PUEROS ERUDIENDOS ATQUE EDUCANDOS APTIORES VIDEANTUR

Potestne morum castigator ac praesertim juvenum Phaedrus moderator haberi? Haud dubie, sed magna adhibenda est prudentia, quia non omnes hujus poetae fabulae ad pueros atque adulescentes erudiendos aptae sunt. Nam nonnullae Phaedri narratiunculae et obscenae et omni fide carentes sunt; reliquae fabulae praeceptis monitibusque commentari possunt.

At priusquam de Phaedri fabulis illis, quae ad puerorum mentes fingendas aptiores sint, disputemus, nobis opus est ut quandam inter hunc poetam atque Aesopum comparisonem instituamus.

Aesopus fabulas suas composuit, ut generis humani mores castigaret, sed in illius fabulis, quas Phaedrus se imitatum esse aperte declarat:

«Aesopus auctor quam materiam repperit,
«Hanc ego polivi versibus senariis",

animalia tantum, quorum et consuetudines, et vitia, et dotes nobis describuntur, semper et praecipue loquentia inducuntur. In Phaedri autem narrationibus non solum animalia, sed etiam arbores (velut de lignatore ac de securi fabula) sunt, et hoc est arborum loquentium atque argumentantium singulare documentum. Sunt quoque inanima omnia, scilicet in fabula de amphora, quam dulce Falernum, cujus «*suavis anima*» etiam nunc percipiebatur, olim compleverat. Animalia novit Aesopus, quae et considerat et amat, omissis malis hominibus quos gerere illa cogit.

In Phaedri narrationibus non animalia vivide describuntur neque eorum motus animadvertitur, sed humana vox tantum: animalium enim apologo vitae humanae usum exhibet poeta; in quo «*totam aequae vitam miscent dolor et gaudium*»: homines vere quales sunt nobis apparent: potentes semper oppressores, humiliores semper maxime gravati, viri mali atque impii semper improbi. Propter quod ex poetae pectore vehemens erumpit haec sententia: «*Nulli nocendum est!*»

Phaedri doctrina de moribus gravis atque immisericors est, tenui acerbioreque quadam dubitatione ita distincta, ut Sejanus poetam «malignum» aut saltem invisum alterum Catonem appellaret.

In primi sui libri prologo, poeta fabularum suarum duplicem causam habet: se animos recreare et optima consilia hominibus dare, simpliciter declarat:

«Duplex libelli dos est: quod risum movet
Et quod prudenti vitam consilio monet».

Nostra quidem sententia, Phaedri mens ad puerorum disciplinam pertinens quinque partibus brevi comprehendi posse facile nobis videtur: I°) Nulli nocendum; II °) Noli adfectare quod tibi non est datum; III°) Tua sorte contentus vive; IV°) Noli fictis causis innocentes opprimere; V°) Noli virtutis simulator atque invidus esse. Praecipua quinque haec sunt vitia, quae puerorum atque adulescentium animis magnopere insunt et quae usque ab ineunte aetate extirpanda et funditus tollenda sunt.

Noli nefas facere: numquam innocentes opprimas, immo vero nulli homini nocendum, quoniam scelera, aut occulta aut palam perpetrata, serius ocus luenda erunt tibi. Fraus, etiam minima, ne liceat tibi: nam melius est injustitiam impunitam dimittere, quam injusto ultori operam tuam praebere.

Sorte tua contentus esto (scilicet ex tempore vivas): nam

«Amittit merito proprium qui alienum appetit»: tuo potius habitu vitam degas, neque alienis bonis glorieris. Saepe utiliora, quae contempseris, invenis. Pauper, si dives fieri cupit, ad perniciem ruit: nam magnae divitiae malae sunt, immo vero perfidae. Ne spes delusa ad querelam recidat; noli adfectare quod non habes. Magno periculo est dives obnoxius, pauperes contra tuti sunt.

Noli superbia te jactare: qui felix potensque est ne infimos despiciat, quia nulli homini datum est «*rerum cognoscere finem*». Magna et hominum et historiae injustitia in prima narratiuncula de lupo et agno exprimitur.

Noli virtutem simulare: cerebrum non habentibus licet aliquando vulgus decipere, sed non ita se gerunt honestiores, qui ut poeta

«O quanta species ... cerebrum non habet! »

semper dicere de his, qui fallaces sunt, facillime possunt.

Homo sanae mentis esto: homines asperis mandatis non obtemperant, sed proborum virtutibus devincuntur. Liberales in peccatores, qui per occasionem fallunt, et severiores in eos, qui sua sponte ac maligne peccant, proponendi sunt semper nobis. Qui proximum suum prodere statuit, infandum fatum sibi imminentem minime ignorat. Omnes vitia nostra habemus, ergo non alienis vitiis obstupescendum est nobis: ferimus enim ante pectus peram repletam vitiis alienis et post. tergum nostra gravissima.

Liberorum denique summa laus est parentibus semper et libentius obtemperare; nec quidquam, nisi proximo utile sit, facere.

AEMILIUS PIOVESAN, Litterarum Latinarum Professor
Via Fontane, 26/A
31100 TARVISII (Treviso) in Italia